

sladké odvlaženie. Tys pracných ľudí žiadne odpočívania i všetch žalostivých nebeské utěšenie. Ó duše svatý, tys ten, ještos své zvolené vítězě, svatě mučedlníky, tak silně posílil i potvrdil, ež což jsú biti i dráni, sěčeni, vláčeni, pečeni, řězani, vrtáni, rozličně trýznění, však to jim tvým svatým vdešením vše lehko bylo trpěti. Tys ten, duše svatý, jenžto všech rytieřských stavov posiliješ, aby pro čest, pro pravdu i pro vieru své životy vážili. Tys ten duch svatý, jemužto chválu vzdává všě říšě nebeská i všeho světa stvořenie, neb všie dobroty milost od tvé milosti horúcie pocházie. Protož, milý duše svatý, my hřiešní tvé milosti prosímy, aby ráčil temnost našich srdcí tvú svatú světlostí vyhnati a naše duše u věčné utěšenie dovésti věky věkóm. Amen.

Nadpis: *o světie o svatě* – 1 *ež že; drzost smělost* – 2 *jieti* (pojmoviti, pochopiti) – 3-4 *to jest vyšše všeho světa rozumu* to přesahuje rozum (důmysl) celého světa – 4 *přivození* přivedeny, opatřeny – 5 *dolíčiti* ukázati, znázorniti – 6 *schrániti* uchovávat; *sjednává sě* shoduje se, spojuje – 7 *kterým-li činem* nebo kterým způsobem; *kakž kolivěk* at jakkoli – 8 *nekonajť* neskončují; *divní* divný; *ostavují* nechávají – 9 *všejedem* jediný – 10 *pokrytým zjevením* skrytým, zakrytým zjevením – 12 *v podstatí* v podstatě – 14 *skazuje sě* ukazuje se – 16 *dárnost štědrost* – 18 *požičie* půjčuje; *praví svatý Pavel* 1 Kor. 12,1-12 – 20-21 *vidomě... nevidomě* viditelně... neviditelně

22 *praví svatý Jan* Jan 3,8 – 23 *kam-lit* nebo kam – 24 *v nožnicích* v pochvě – 25 *zejže* (zežže) spálí – 27 *u milostném přiebytku* v láskyplném soužití – 28 *lakomé* chtivě – 33 *přikázal sě* zaslíbil se – 36 *svatý Jan... píše* Jan 3,8 – 37 *nevidomým činem* neviditelně, aniž je ho vidět – 40 *hýří* bloudím, mýlím se; *nepočil* neucítil – 41 *učil* ucítil – 42 *ostudil* znechtíl – 43 *tělestvie* tělesenství, tělesnost; *mrzkost činí* oškliví (si)

47 *tvář* podoba; *píše svatý Lukáš* 3, 22; *druhé* za druhé – 48 *oslavny* oslavený – 49 *třetie* za třetí; *vdešenie* dech – 50 *píše svatý Jan* 20, 22 – 51 *čtvrté* za čtvrté; *páté* za páté – 54 *jestojstvie* podstata, bytnost; *veleslavenstvie* velebnost, majestát; *jestojsky* podstatně, skutečně, bytostně – 57 *otvlažije* zavlažuje – 61 *mrdcě* vrtkavec – 64 *zvyčenie* osvojení si, naučení – 69 *veš svět* celý svět; *vznášieše sě* vznášel ses – 70 *ješto* co; *přěvěděno* předveděno – 73 *spořih* rozmnožuješ; *rozpačný* v nejistotě jsoucí; *ručím* činem rychle – 74 *ozři sě* ohlédni se; *rozkvěl* rozplač (vzbuď naši lítost) – 76 *odvlaženie* vláha; *pracný* nutný trpící; *žádny* žádoucí, milý

ŽIVOTY SVATÝCH OTCŮ

Neznámý dominikán, jenž zpracoval český Život Krista Pána a Passionál, nebyl ve své době ojedinělým zjevem. Asi současně s ním přeložil rovněž neznámý autor do češtiny rozsáhlý soubor životopisů proslulých mnichů (sv. Pavla, Antonína, Hilariona a jiných) i řeholnic a jejich pozoruhodných výroků, nazvaný Životy svatých Otců, jehož jednotlivé složky pocházejí ze 4. a 5. století. Obsahovou pestrostí a svou nabádavostí získalo dílo záhy veliké obliby; kazatelé z něho rádi brali příklady. Český překlad je dílo hodnotné a nabylo velkého rozšíření, ačkoli jeho jazyk působí dojmem značně archaickým a není tak blízký hovorové řeči jako jazyk Passionálu a Života Krista Pána.

Jako ukázkou jsme vybrali Chválu poustevnictví od Petra Damiani, která sice nepatří k původnímu obsahu díla, ale dobře vystihuje celkové jeho ladění. Dovedný český autor nijak nesetřel stylistickou složitost latinské předlohy, jejíž úvahy jsou vybudovány na jazyce bible a citátech z ní.

O SVATÉM PÚSTENNICTVÍ

Samosobní život s právem má býti řečen a nazván škola nebeského učenie. Neb tu sám buoh jest ta cesta, jíž jest přijíti k známosti svrchované pravdy. Neb púšť zavěrné jest ráj vše rozkoši, na níž jako vuoně drahého koření všemi cnostmi dýchají. Tuť zajisté ruožě milosti ohnivú črveností plápolá. Tu také lilium čistoty 5 sněžnú bělostí se stkví. Tu také fioly pokory rostú, když tu přebývající na skrovné věci dosti mají; a protož nižádným zlým povětřím vyvrátiti se nemohú. Odtad myrra svrchovaného umrtvení vychodí a kadidlo ustavičné modlitby bez přestánie a plodové všech svatých rozličných cností, jako rozličným kvietím neb barvami 10 plápolí a milosti božie zelenosti jako kvietie u podletní čas a mnohem více zasmievají se. Ó púšťe, rozkoš svatých myslí i sladkost vnitřnieho okušení pro milost boží, ty jsi ten horký komín, jehož náhlú horkost ony svaté dietky svú modlitbú a silnú věrú uhasily sú, v němž údové horkosti nečijí, neb hřeši bývají shlazení a duše boha chválí a řkúc: „Rozrazil si, hospodine, okovy mé a tobě obětují obět chvály. Nebos ty ta nákovadlena, na niež všěcka nádobie králova bývají dělána; 15 k věčnému stkvění kladivem svatého tresktánie bývají přivedeni. Jakož niestějě hrncuov zkušuje a tvrdí, takež lidí spravedlivé činí pokušení.“

Ó komoříčko pústeniie, tys nebeská apatéka, v niež všěcky drahé věci sú a plyny chuti oné věčné země k kúpení bývá nalezeno. Ó přěščastná ta kúpe, kdežto nebeské za zemské a věčné za minulé věci bývají kúpeny! Ó přěščastný jarmark, 20 na němž víno věčného života bývá nalezeno k kúpení, k jehož kúpení, což jediné muožes mieti, ačť je co najmenšieho, dostiť jest. Nebť jest to tak drahé, jakož ty mieti muožes. Aj, krátkým utrpením kúpiš věčné hody a malými slzami věčné veselé. A dědictvie zemské pro buoh roztrheš a k věčnému dědictví otcě nebeského přijdeš.

Ó komoříčko pústeniie, v niež přebývají obraz čistý svého stvořitele, ještos 25 pro hřechy ztratil, tu nalezneš, v niež také tupí smyslové k uostrým rozomóm duchovním přichodie! Ty dáváš skrzě púšť svatú usta bleđa, ale mysl velmi tučnú v milosti božie. Ty radíš, aby člověk čistým srdcem opatřil, jenž dřieve pro veliké hřechy sám sebe neznal. Ty člověka k jeho počátku navracuješ a psancě k nebeské 30 duostojnosti přivoláváš. Ty činiš, aby člověk u výsosti své myslí všěcky zemské věci před se plouvúcie viděl; a sám se, že zde nemá věčné býti, opatří.

Ó komoříčko pústeniie, ty jsi stav rytieřstva svatého! Tys věžě Davidova, jenž jest s braněmi dělána: na tobě tisíce štítuov visí a všelikaké oděnie silných 35 lidí. Tys pole duchovního bojě i andělské přihlédanie k těm, jenž snažně bojují. Kteříž tu pancieř viery mieti budú za obranu, i budú se s svým ciesařem radovati a z vítězství nad svými nepřátely budú se radovati. Jimž jest řečeno: buoh s vámi bude bojovati a vy budete mlčeti. A pakli kto sám jediný v tom boji bude, bude jemu řečeno: neroď se báti ani se co strachuj, nebť jich jest více s námi než s nimi.

Ó púšti, tys smrt všech zlostí a beze všehos pochybenie pokrm i život všech 40 cností. Tebe zákon starý docházie a proročstvie se tobě diví; kterýž kolí k hromadě

svrchované prišiel, i má to vedieť, že tvú pomocí jest toho došel. Zajisté Mojžiš skrzě tě ku přijetí dvakrát zákona božieho prišiel jest. Eliáš skrzě tě svého boha poznal. Skrzě tě také Elizeus, Eliášuov učeník, odvojený duch svého mistra přijal. A co viece k tomu řku, když také spasitel náš, pro naše spasenie na tento svět přijíti chtě, svého narozenie zvestovníka svatého Jana i křtitele svého púště hospodárem učinil? Tys také ten řebří Jakubuov, po němž lidi do nebes vedeš a anděly k lidské pomoci snášieš. Tys také zlatá cesta, již lidi navracuješ do nebes. Ó pústenničí živote, ty vše tajné věci myslí čistíš a k andělské čistotě dušě přivodíš! Zajisté púšť všechny věci tajné, kteréž hospodin s lidmi má, dobře vie. Ó kak jest 45 dobré přihlédanie, když bratr, v své komoříčce jsa, svými modlitbami v noci boha chválí, právě jako hraduov božích stráž drží!

Také peleš pústenničie svědek jest toho, kdy srdce milostí hoří. Také pozná, právě-li a svrchovanými-li náboženstvími kteříž koli božieho obličejě hledají. Také poznává, kdy mysl člověcie rosú boží milosti bývá skropena aneb kdy-li 55 přievaem bývá skrúšených slzí obvlažena. A pakli i oči slzí tělesných nedávají, avšak horkost srdečná odplaty slzí se nevzdaleje; neb ač by vždy tělesně plakati nemohl, dosti má na tom člověk, když je mysl plačtíva.

Tys drahá mast lékařství. Neb ač kto u boji světa tohoto jest rašen, jakž se rúče upřiemým a ustavičným srdcem k tobě uteče, inhed na všech ranách, i vnitřních, uzdraven bude. Tě Jeremiáš opatřil bieše a takto tobě řka: „Dobré jest 60 člověku, když inhed z mládi břiemě nese; sedě v samoti, a mlčeti bude aneb se povzdvihne nad se“ – jako by řekl: Ktož na tobě přebývá, nad se se povzdvihne, točíš dušě k bohu žiezlíva jsúci, nade všechny zemské věci se povzdvihne k uopatření svého spasitele.

Ó pelěško duchovního přiebytky, ty z pyšných pokorné činíš a z uobžerných skrovné a z ukrutných milostivé a z hříšných tiché a z závistivých u bratrské milosti přiezivné děláš. Tys také prázdného jazyka uzda. Tys smilným ledvím stkvúcie čistoty pásuov davatel. Ty činíš, aby lehčí lidé k tesknosti se navrátili. Ty radíš, aby mnozí své blekotnosti ostali a ti, ješto rádi mnoho mluvie, aby své 70 mluvenie mlčením súžili. Tys svatých postuov máti. Tys stráž všie trpednosti. Tys čisté sprostnosti mistr a o lstivém dvojení nic nevieš. Ty činíš, aby neustavičné rytieře božie v ustavičnosti zdržal. Ty v nraviech nezpůsobné ukrocuješ. Ty umieš člověka k svrchované výsosti přivesti. Ty člověka okružla činíš, aby nebyl rohat v svých činiech. Ty z člověka úhelný kámen vytáhneš, aby hotov byl k dielu nebeského Jeruzalema. Ty radíš, aby sám sebe člověk pro hospodina zapomanul. Tys zrcadlo duší, neb na tobě člověk přebývaje, i opatří se, co se jemu dobroty nedostává, aby doplnil, a co přieliš zlého, aby od sebe odlúčil. A protož všickni 75 spravedliví tě milují, a kteříž od tebe utiekají, ti světlosti spravedlnosti bývají zbavení a takž i neznají, kde by jměli ku pravému chodu svú nohu postaviti. Přirostiž mi muoj jazyk k dásnuom, nebudu-liť tebe pamatovati, a pakli u počátcě mého veselé tebe nepředložím! Slušie také s uniem prorokem ono slovo o tobě zpievati: 80 „Tuto mé odpočívanie bude na věky, tuto přebývati budu, neb sem ji sobě zvolil.“

Ó najmilejšie, kak si tvárna i překrásna v své rozkoši! Tys ta částka, kterúz jest sobě Maria zvolila a ta jiej odjata nebude. Tys studnicě zahradnie, tys to jablko
85 rajské překrásné i přěsladké; ač se i zdáš těm, ješto tebe právě neznají, hořké na kuořě, ale velmis chutné, když kto k vnitřniemu jádru svým ustavičenstvím přijde.

Ó púšťě, ty jsi těch všech otec, jichž svět nenávidí! Tys pokoj pracovitých a smutných utěšenie a žizn od vedra světského. Tys hřiechuov svobodné odlúčenje a duši hojnost. Tebe David v své veliké tesknosti potřěboval a řka: „Aj, toť sem
90 utiekajě vzdálil se i ostal sem na púšti.“ I co třeba jiných svědectví o tobě přivoditi, ano tě sám spasitel svým na tobě přebývaním posvětil a čtyřidceti dní a tolikěz noci se postil a potom byl od ďábla pokúšen? Ó přehrozný přiebyťče ďábelský, ale púšti svatá, kdežto pelešě bratrské jako stanové bojových zástupuov a jako věžě Sion a jako sú tvržě jeruzalemské ustaveny proti Asyrským a proti obyčěji Damaška!
95 Neb v těch pelešiech rozliční úřadové jsú: neb jedni se modlé, druzí píší, třetí díelce svýma rukama dělají. Ba, i čiliž ona slova božie o nie nemohú řečena býti: „Tak krásni stanové tvoji, Jákob! A údolové lesem hustí jako zahrady podlé vodí!“

É, což viece o tobě povědě, ó svatý přiebyťče pústenničí, přiebyťče andělský, přiebyťče požehnaný! Což najviece muož o tobě řečeno býti, k tvé odplatě nic
100 nemuož přirovnáno býti. A nižádný jazyk o tobě právě vypraviti nemuož, což duch o tobě čije. Jedno tě ti znají, kteříž tě milují, ale kteříž sami sebe neznají, i kterakž pak tě znáti mohú? A ješče jednu věc nepochybnu o tobě, požehnaný přiebyťče, povědě: Kterýž koli s žádostí a s srdečnú milostí snaží se na tobě v ustavičnosti přebývati, ten jest sám, jenžť muože řeci a řka: Já sem tvuoj hospodár; a také v tom
105 sám milý Kristus přebývá. A také mu ďábel svým pokušením slúží a žělejě, že má člověk do nebes přijíti, odkadž on jest sstrčen. A ten pak, kterýž ďábla v jeho pokušení přemáhá, jest tovariš andělský, a ten, ktož se jest světa odpověděl, jest dědic nebeský, a ten, jenž sám sebe zapřěl, jest následovník Jezukrista.

A k skonání řeči této toto ješče povědě, že ten, kterýž až do svého skončenie
110 život tento pústenničí držěti bude, bez pochybenie do přiebytku věčného královstvie nebeského přide. K němuž mně hřiešnému i vám dopomáhaj otec i syn i duch svatý, všejeden hospodin. Tak buoh daj. Amen.

1 *samosobní osamělý* – 3 *zavěrné zajisté*, vpravdě – 4 *milost láska* – 7 *myrra myrrha*; *vychodí pochází* – 9 *podleťní jarní*; *zasmievaji se* – 10 *okušenie zakoušení*, *chuf* – 12 *nečiji necití* – 14 *nákovadlena kovadlina* – 14 *nádobie nářadí* – 15 *tresktámie kárání*, *trest*; *miestějě pec* – 16 *tvrdí tvrdými čini*

17 *komořičko pústenničie komúrko poustevničí* – 21 *ačť jestliže* – 22 *veselé radost* – 28 *opatřil spatřil*, *shledal* – 31 *plovúcie plynoucí*, *prchajjici*

33 *s braněmi s opevněními* – 34 *přihlédanie přihlížení* – 38 *neroď se báti* neboj se
39 *zlostí nepravostí*, *hříchů* – 40 *docházie dotýká se* – 40–41 *k hromadě svrchované* k vrcholu dokonalosti – 43 *odvojený dvojnásobný* – 45 *zvěstovník zvěstovatel*, *prorok* – 46 *řebří řebřík*

52 *peleš jeskyně* – 53 *právě správně*, *náležitě*; *svrchovanými náboženstvými* dokonalou pobožností – 56 *ač by byt i*

58–59 *jakž rúče jakmile* – 59 *upřiemý upřímný*; *ustavičný stálý* – 60 *opatřil bieše spatřil*, *poznal* – 61 *v samoti v samotě*, *osamělý* – 63 *točíš totiž*; *žiezliva žízňiva*; *k uopatření k spatření*

65 *peléška* komúrka; *uobžerný* hltavý, žravý – 66 *skrovny* skromný – 67 *priezny* přející – 68 *lehci* lehkomyšlní – 69 *blekotnosti ostali* povídavost opustili, zanechali – 70 *súžili* omezili; *stráž trpednosti* strážce trpělivosti – 71 *sprotnost* prostota; *o dvojení* o obojetnosti; *neustavičný* nestálý – 72 *v nraievech* v mravech – 73 *k svrchované výsosti* k nejvyšší dokonalosti; *okruhla činiš* ohlazuješ – 79 *chod chůze* – 81 *nepředložim* nepostavím na prvé místo

83 *tvárny* sličný – 86 *ustavičienstvie* stálost – 88 *žizn* uspokojení, osvěžení – 89 *potřboval* žádal – 95 *úradové* úkoly, povinnosti – 96 *dielce* dílko, dílo

98 *povědě* povím – 106 *sstrčen* shozen – 109 *povědě* povím – 110 *držěti* zachovávat – 112 *všejeden* jediný

JMĚ O SV. PAVLE

Tato skladba, známá též pod názvem *Vidění* nebo *Apokalypsa sv. Pavla*, dochovala se v českém zpracování v souvislosti s t. zv. Listem s nebe, jenž důrazně přikazuje zachovávaní nedělního klidu. Vzbuzuje zájem líčením muk očistcových a pekelných, jež později u nás popularisovalo hlavně Jiříkovo vidění, a proto byla také zařazena jako nejstarší známý český text tohoto druhu, neboť pochází ještě ze 14. století. (Řecký originál vznikl snad již ve 3. století a v 6. byl přeložen do latiny.)

TUTO SE POČÍNÁ JMĚ O SVATÉM PAVLE A O SVATÉM MICHAELI ARCHANJELOVI

Tieže jeden mistr, kto j' najprvé vyprosil na boze, aby duše odpočinutie měly u pekle. Odpovedá a řka: Svatý Pavel a svatý Michal archanjel, kdyžto jsta přišla do pekla. Nebo chtěl buoh, aby svatý Pavel viděl muky pekelné, aby tiem více miloval radost nebeskú a rozkoš rajskú, ješto mu jest ukázána. Kdyžto jest vzdvižen
5 byl do třetieho nebe, potom ve hnutí oka tržen jest v strastné miesto, kdežto nebieše světlo, jedno tma a truchlost a žalost.

A tu bieše řeka ohněná vrúcie, její klokoče vzvřiechu až do nebe, a ta slóve Cochitus. Druhá slóve Bacheron, třetie Styx, čtvrtá Flegeton. Potom viděl svatý Pavel před vraty pekelnými dřievie ohněné a na tom biechu hřiešníci, někteří za nohy, někteří za ruce, někteří za jazyk, někteří za ramena, někteří za hrdlo visiechu. Potom viděl svatý Pavel v jiném miestě oheň hořiece čtyřmi prameny a v tom ohni mnoho dúš. Ty rozličné muky trpiechu, jedny horkost, druhé zimu, třetie oheň, čtvrté v horúci pec sáziechu. To sú ty, ješto sú pokánie neplnily na tomto světě: jedny pláči, druhé se smějí, třetie smrti prosie a nemohú umřieti. A bieše tu jeden
15 črv, ten mnoho hlav mějieše, tisíc očí a tisíc zubóv, v každé hlavě mnoho očí a mnoho zubóv jako ostrých mečov. A vše usta otvořiv, zlostných duše požieráše, zlých rádec a proradec a zlodějov a mnoho jiných. A v té řece ohněné jedni brodie do kolenú, jiní do pása a jiní do hrdla a někteří do úst a jiní až do očí. I zaplaka svatý Pavel a vzdechna otázka anděla řka: „Kteří sú to, ješto do kolenú brodie?“ An jemu
20 odpovědě řka: „Tu jsú rozliční násilníci a škodní pochlebníci a šepači a lestní řečníci a také lestní páni. Ti, ješto do pása stáchu, to sú smilníci, cizoložníci, a ti, ješto němé hřiechy plodie, a také ti, ješto sú hřešili tělem božím a jeho krví, a ti, ješto se nezpovedali až do smrti.“ Vece jemu anjel: „Ti, ješto stojie do úst, to sú